

מרוב עצים לא רואים את החוקרים

יערות קק"ל הם סיפור הצלחה, אבל מספר חוקרי היער בישראל הולך ומצטמצם, דבר שמקשה על תכנון לטווח ארוך ומעיב על ההישג

15:59 25.04.2014 צפירי רינת

כיסוי שטחים נרחבים ביערות הוא אחד השינויים הבולטים שהתחוללו בנוף של ישראל מאז תחילת המאה הקודמת. ליערות אלה השפעה מהותית על איכות החיים בארץ, אבל המחקר היערי כנראה לא זכה לתמיכה ולהכרה הראויים לו כדי שיוכל לסייע כנדרש בניהול המשאב הירוק ובהגנה עליו. כך טוען ד"ר גבי שילר - חוקר במחלקה לחקר היער במינהל המחקר החקלאי בבתי דגן - בספר "גידול עצי יער ויערות בישראל, ארץ של ספר המדבר", שהופץ בגרסה אלקטרונית ונגיש לכל בלא תשלום. מלבד עיסוקו בהיסטוריה של מחקר היער בישראל דן הספר בהרחבה בכמה מינים של עצים.

שטחי היער בישראל השתרעו בתחילת שנות ה-50 על פני פחות מ-50 אלף דונמים, כיום היקפם מתקרר למיליון דונם. זהו גידול מרשים, שהפך את היערות לנדבך חשוב בתרבות הנופש והפנאי במדינת ישראל וכן תרם לשיפור תנאי האקלים ברמה המקומית, למניעת סחף ולשינוי פני הנוף. אך, כפי שמציין שילר, המחקר היערי פיגר מאוד אחרי תנופת העשייה; לטענתו, בניגוד למחקר החקלאי, מעולם לא הוקדשה - ועדיין לא מוקדשת - תשומת לב ציבורית ופוליטית למחקר זה.

המחקר נפל קורבן למאבקי הכוח בין אגף הייעור הממשלתי - מחלקה שהיתה בעבר חלק ממשרד החקלאות ואינה קיימת עוד - לאגף הייעור של הקרן הקיימת. במאבק הזה ניצחה הקרן הקיימת, שם העדיפו אנשי מעשה, היודעים איך לנטוע, על פני חוקרים. היערים של הקק"ל פעלו להשגת מטרות כמו השתלטות על שטחים באמצעות נטיעה עליהם. מנגד, המחקר היערי, הדורש מעקב של עשרות שנים, הלך והתנוון, ומשרדי הממשלה השונים לא מצאו את הדרך לתמוך בו ולחזק אותו.

עם השנים הלך ופחת מספר החוקרים, אף שהצורך בהם הלך וגבר. הנטיעות של הקרן הקיימת אכן העניקו ליערות תפקיד חשוב, ובמובנים רבים הם היו סיפור הצלחה, אך כעת יש צורך להתמודד עם סוגיות, שגם הקרן הקיימת מודה בחשיבותן. כאלה שיכריעו את גורל היערות בעתיד, ובראש התמודדות עם שינויי אקלים צפויים, הסבת היערות המחטניים (בעיקר אורנים) ליערות מעורבים ובני קיימא, והתאמת מיני העצים לבתי גידול שונים.

שילר מציין, שבעבר נעשה שימוש בזרעים מיובאים מבתי גידול שונים, בלי שהיה מידע על התנאים האקולוגיים באזורים שמהם הובאו הזרעים, וזה יצר בעיות שונות. בולט בהעדרו גם "ספר יער", שהוא מסמך בסיסי של יערות ברחבי העולם, ובו מתועדות ונרשמות כל ההחלטות והפעולות שנעשו בשטח. בלא ספר כזה, מעיר שילר, קשה ללמוד ולהבין מה התרחש, שכן הידע הקיים אינו נגיש ואין שקיפות. לזכות הקרן הקיימת יצוין, שבשנים האחרונות היא גיבשה לראשונה תורת ניהול יער בשיתוף חוקרים מהאקדמיה, ובהם ד"ר יגיל אסם, בן הדור החדש של חוקרי היער. תורת ניהול חדשה זו רואה ביער

שטח האמור למלא גם פונקציות אקולוגיות של שימור מגוון מינים, והיא קובעת שיש לתכנן ולפתח את שטחים כיערות מגוונים, השונים מהיערות המחטניים של העבר. אך יישומה תלוי בראש ובראשונה בסדרי העדיפויות והתקציבים המוכתבים על ידי הנהלת הקרן הקיימת, וזאת כידוע נשלטת על ידי פוליטיקאים. אחד המהלכים של הנהלה זו בשנים האחרונות היה דווקא לשלב בתפקידים בכירים באגף הייעור ובמינהל פיתוח הקרקע של הקרן הקיימת אנשים שניסיונם נרכש בגופים וחברות העוסקים בעניינים שונים לגמרי, ואין להם כל רקע מקצועי וניהולי בתחום.

"הקרן הקיימת מורכבת הן מדרג בכיר, שבו כישורי הניהול הטובים ביותר, והן מדרג מומחים מקצועיים ברמה הגבוהה ביותר", אומרים בתגובה בארגון. "מינהל פיתוח הקרקע ומנהלי המרחבים תחתיו אחראים לניהולם של מאות עובדים, ולביצוע במקביל של כ-200 פרויקטים מורכבים וגדולים מדי שנה. הצלחנו למשוך לדרג הניהול הבכיר מנהלות ומנהלים בעלי רקע מוכח ומוצלח מתפקידי עבר, שהשפעתם ותרומתם בארגון כבר ניכרות. כחלק משינוי ארגוני חלה מגמת התמקצעות גם בתחומי האקולוגיה והסביבה. רק בשנה האחרונה קלטה הקרן הקיימת תשעה אנשי מקצוע מובילים, בעלי תואר שני ושלישי באקולוגיה, ייעור ותכנון שטחים פתוחים".

ההתפתחויות בשנים הבאות יעידו, אם הקרן הקיימת אכן מתאימה את עצמה לנסיבות המשתנות של אקלים וצרכי הנופש ושמירת הטבע המתגבשים בחברה הישראלית. בכל הקשור לאירוח המוני של מטיילים וחובבי פיקניקים בחיק הטבע, היא הצליחה באופן מרשים. אבל השטח הגדול של היערות יחייב התייחסות גם לתפקידים אחרים שיש לעצים. כדי שיהיה מי שיאזן ויבקר את קק"ל מוכרחים מוסדות אקדמיים ומשרדי הממשלה לטפח תשתית מחקרית, הקשורה בשטחי היער של ישראל. את זה יש לעשות תוך כדי מתן עצמאות מלאה לחוקרים, בלא פיקוח או מימון ישיר של הקרן הקיימת.